

Viventia enim genere suo præstantiora sunt vitæ expertibus: attamen (vt ait Auugustin. lib. 11. c. 16. de Ciuita. Dei.) mallet homo frumētum domi habere, quàm mures. Et solet domus plus vānire, quàm equus: & nōn unquàm equus, quàm seruus: licet cū natura hominis nihil in corporalibus conferri ad æqualitatem valeat. Vbi autem indigentia nominamus, ornatum etiam reipublicæ intelligimus: vt cūcta complectamur quæ hominibus præter vitæ necessitatem etiam ad suam voluptatem & splendorē vsui esse possunt. ¶ *Secunda conclusio.* Ad explorandum iustum rei pretium ex multis ducenda est ratio, quæ in triplici sunt ordine. Primū enim attendenda est necessitas rei, mox copia & inopia: deinde negotiationis labor, cura, industria, & pericula. Præterea si merces vel in melius mutata sunt vel in deterius, venditorumq; atque emptorum frequētia, atq; id genus alia, quæ prudentissimus quisque speculari potest. ¶ *Tertia conclusio.* Cū pretium rerum iustum, duplex sit, aliud scilicet legitimum, & aliud naturale: iustum legitimum cōsistit in indiuisibili: naturale autem seu arbitrarium minimè: sed in latitudine diuisibili. Iustum legitimum est illud quod lege principis positum est: arbitrarium autem seu naturale currit quando per legem non est constitutum. *Distinctio est Arist. 5. Ethi. c. 7. de iusto naturali & legitimo.* ¶ Ad huius autem conclusionis intellectū notandum est quod merita illa & causas statuendi rerum pretia existimare, per se quidem primū ad rem publicā & eius gubernatores spectat: qui scilicet omnibus supradiētis pēfatis deberent sua singulis mercibus statuere pretia. At quia illud in omnibus impossibile est, relinquitur vendentium ementiūq; existimationi. Et illud nunc vocamus naturale: quia secundū rerum naturam vsui ac commodatam currit. Igitur vbi pretium lege positum est: nempe, vt modius aut tritici aut vini, aut vlna panni vēdatur decem, neq; vnus oboli accessio licita est: sed est peccatū mortale si excessus notabilis augeat, obnoxiumq; restitutioni. Et si excessus sit perexiguus, erit veniale. Et ideo dicimus in indiuisibili consistere. Atq; hoc est quod ait loco citato Arist. iustum legitimum esse, quod licet antequam positum sit nihil referat, refert tamen postquam positum est. Pretium verò quod non est lege positum, non indiuisibile est, sed latitudinem habet iustitiæ: cuius vnū

extremum dicitur rigidum: alterū verò piū: sed medium, moderatum. Vt quæ res iustè dū, piū, moderate venditur decem, iustè quoq; vendit, tum vñ decim, tum etiam nouem. Atqui ratio huius est quod prudentia humana, qua per supradiētorum considerationes de pretio existimatur, nequit pūctim attingere metam: sed arbitramento quodam. Sicuti. 2. Ethic. c. 6. de virtute ait Arist. q̄ consistit in medio, vt definerit ipse prudens. Atq; adeo dū respública penes quam talis residet autoritas, punctum non indicat, laxior restat iustitia pretij latitudinem habens. ¶ Ex quo fit primò cōsequēsvt infra illos extremos limites vēdere re cuiusque liceat cariū pecunia credita, quàm numerata: inimico quàm amico: diuiti deniq; quàm pauperi. ¶ Sequitur secundò sensum illius legis, In causā. ff. de minor. vbi. §. idem Pomponius. habetur licere naturaliter contrahentibus se decipere, cui simile habetur. l. item si pretio. ff. locati. non esse (vt Conrad. & aliqui putant) infra latitudinem iusti pretij: quia intra hos carceres nullum habet locum deceptio: neque vlla opus est remissione (vt p̄dicti doctores autumāt) sanè cū tota latitudo iusta sit. Sed (vt. q. proxima exponetur) intelligitur citra dimidium iusti pretij. Et ideo ait naturaliter, q̄ humanum ingenium lucri auidum, in causa est. Quare, licere, illic non est idem quod sine culpa, sed impunè in humano foro. ¶ Sequitur tertio, multò tutiū, si fieri posset, consultum fore, tum coemptorum negotiatorumq; conscientijs, tum etiam communi bono, si omnium pretia lege patērent: vnde. l. 1. ff. de offic. præf. vrb. §. cura carnis. inter alias præf. curas illa censetur vt rerū pretia statuatur iusta. Ob idq; quando in omnibus seruari nequit, quàm fieri posset maxime, deberent taxari. Enimverò negotiatores, eò præsertim q̄ (vt suprā dictum est) lucris sitienter inhiant, non solum præ sua cæcitate decipiuntur, verum etiam propter suā avaritiam consultò astūq; decipiunt. Quam ob rem quādo lege nō est signatū pretium, non est standū vnus cuiuslibet mercatorum arbitrio, sed prudētium iudicio, eorūq; qui sunt æquitatis cultores. Est em̄ fallacissima regula si quis semper quāto emit p̄tio, quātumq; laboris & periculorum subijt, tātū velit vendere cum lucri accessione. Enimverò si mercator, artis negotiorūq; ignarus pluri iusto emit, aut sibi fortuna aduersa reflauit: quia scilicet copia mercium insperata succre-

Prima de dē
ctio

Secunda

Tertia colle
ctio

Fallax regu
la in taxādas
pretiis.

uit,

Secunda con
clusio.

Tertia con
clusio.

Aristo.